

EESTI LINNADE JA VALDADE LIIDU RIIGI EELARVESTRATEEGIA 2026–2029 JA 2026. AASTA RIIGIEELARVE LÄBIRÄÄKIMISTE OLULISEMAD ETTEPANEKUD JA SELGITUSED

Olulise mõjuga poliitikameetmete algatamine

1. ELVL ettepanek: Erihoolekande teenuste süsteemne rahastamine ja teenuskohtade loomine.

- 1.1. Kehtestada erihoolekande teenustele süsteemne rahastamismudel, mida korrigeeritakse igal aastal, lähtudes hindade ja keskmise nominaalse palga muutustest. Erihoolekande teenuste rahastamine on jätkuvalt probleemne, eriti ööpäevaringsete erihooldusteenuste järjekordade tõttu.
- 1.2. Tegemist on riiklikult rahastatava teenusega, kuid omavalitsused peavad sageli teenuste eest ise tasuma, et inimesed ei jääks abita, siis tuleks esmajärjekorras omavalitsustele kulu riigi poolt kompenseerida ning pikas perspektiivis alates 2026. aastast tagada piisavas mahu vajalikud vahendid riigieelarves.

Selgitus: Eestis on puudu vähemalt 2000 erihooldekande teenusekohta, mis tähendab, et paljud abivajajad on teenuse järjekorras või saavad sobimatut teenust. Psüühilise erivajadusega inimesed, kes ei saa vajalikku teenust, võivad olla ohtlikud endale ja teistele. Kuigi erihoolekande teenused on riigi vastutusel, peavad omavalitsused sageli ise teenuste eest maksma, et inimesed ei jääks abita. Praegune teenuse rahastus ei kata tegelikke kompenseeritavaid kulusid, sealhulgas tööjõukulu, maksutõuse ja üldist inflatsiooni.

Erihoolekandeteenuste maksumuste osaline hinnakiri aastatel 2022-2025

TEENUS	2022	2023	2024	2025
Igapäeva elu toetamine	169 €/ kuus	206 €/kuus	206 €/kuus	206 €/kuus
Igapäevase elu toetamise teenus autismispektriga isikutele	1338 €/kuus	1759 €/kuus	1759 €/kuus	1759 €/kuus
Igapäeva elu toetamise teenus intellektipuudega isikutele	60-75 €/ööpäevas	75 €/ööpäevas	75 €/ööpäevas	75 €/ööpäevas
Igapäeva elu toetamise teenus intellektipuudega isikutele*	-	60€/päevas	60€/päevas	60€/päevas
Igapäeva elu toetamise teenus intellektipuudega isikutele**	41-51€/päevas	51€/päevas	51€/päevas	51€/päevas
Töötamise toetamise teenus	142 €/kuus	190 €/kuus	190 €/kuus	190 €/kuus
Ööpäevaringne erihooldusteenus autismispektriga isikutele	4635 €-5521 €/kuus	5521 €/kuus	5521 €/kuus	5521 €/kuus

Andmetest on näha, et toetuste suurused pole alates 2023. aastast tõusnud, mis seab omakorda surve kohaliku omavalitsuse eelarvele ehkki tegemist on riigi teenusega. Eesti erihoolekande süsteemis on puudujääke, mis vajavad riiklikku tähelepanu ja reformi. On oluline tagada rahastuse vastavus põhiseadusele, suurendada teenusekohtade arvu ja leevendada omavalitsuste finantskoormust.

Valitsuskomisjoni seisukoht:

Võtame teadmiseks Sotsiaalministeeriumi ja Sotsiaalkindlustusameti 2025.a tegevused erihoolekandeteenuste kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse parandamiseks, sealhulgas teenuste järjekordade analüüsi, toetavate teenuste ümberkujundamise ja rahastusmudeli ülevaatamise. Peame oluliseks tõhusat koostööd riigi ja kohalike omavalitsuste vahel, et tagada abivajajatele õigeaegne ja vajaduspõhine teenus.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused):

Sotsiaalkindlustusamet (SKA) viib 2025. aastal läbi erihoolekande teenuste järjekorra analüüsi, mille tulemusel valmib visioon ja konkreetne tegevuskava.

Arvestades, et kogu vajamineva lisarahastuse saamine riigieelarvest on ebatõenäoline, on eesmärk teenuste ümberkujundamise kaudu hinnata, kuidas olemasolevat eelarvet oleks võimalik tõhusamalt rakendada. Hetkel kujundab Sotsiaalministeerium ümber toetavate erihoolekandeteenuste korraldust – igapäevaelu toetamise teenus, toetatud elamise teenus ja töötamise toetamise teenus.

01.04.2025 seisuga oli erihoolekande teenuste järjekorras 2093 unikaalset isikut, kellest ligikaudu 800 ei saa hetkel mitte ühtegi teenust – ehk need on inimesed, kes esmajärjekorras teenust vajaksid. SKA analüüsib sihtrühma täpset teenusevajadust, et planeerida teenuskohtade arvu suurendamist vastavalt tegelikule abivajajate hulgale, et tagada õigeaegne ja sobiv teenus abivajajatele.

Sotsiaalministeeriumis vaatame sellel aastal üle erihoolekande rahastusmudeli, kus arvestatakse senisest täpsemalt tegelikke kulukomponente ja nende maksumust. Töötame selle nimel, et erihoolekande rahastus oleks õiglane ja jätkusuutlik.

Vajaliku abi tagamiseks, sh keerulistes eelarvetingimustes, tuleb KOVi ja riigi teenuseid võimalikult hästi kombineerida. Praegu dubleerivad erihoolekande nn toetavad teenused erinevaid KOV teenuseid (tugiisik, päevakeskused jm). Mõistlik oleks need teenused ja ressursid koondada ning neid osutada esmatasandil. Selleks oleme juba ka KOVidega läbirääkimised algatanud.

Üldine tähelepanek

2. ELVL ettepanek: Korrigeerida toimetulekupiiri arvestamise aluseid ja tõsta toimetulekupiiri selliselt, et sellega oleks võimalik tagada inimväärne toimetulek.

Selgitus: Toimetulekupiiri ajakohastamine on hädavajalik, et kajastada elukalliduse tõusu. Viimati muudeti toimetulekupiiri 2022. aastal, kuid sellest ajast alates on elukallidus märkimisväärselt tõusnud. Kuigi keskvalitsus lubas 2025. aastal metoodikat uuendada, pole seda siiani tehtud. Inflatsiooni mõju arvestades peaks toimetulekupiir 2025. aastal olema 231 eurot. Selleks, et tagada kodanike toimetulek ja vältida vaesuse süvenemist, on oluline, et valitsus viiks lubatud muudatused ellu ja ajakohastaks toimetulekupiiri vastavalt praegusele majanduslikule olukorrale.

Valitsuskomisjoni seisukoht:

Sotsiaalministeerium on koalitsioonikõneluste raames esitanud valitsusele ettepaneku toimetulekupiiri tõsta. Kehtiv toimetulekupiir jääb alla absoluutse vaesuse piiri ehk elatusmiinimumi ega kata inimeste esmavajadusi. Selleks, et toimetulekupiir kataks elatusmiinimumi, oleks vaja piiri tõsta 20 euro võrra ehk 220 euron.

Käimas on teadus- ja arendusuuring „Uuring leibkondliku elatusmiinimumi määramise metoodika väljatöötamiseks“, mille eesmärk on töötada välja Eesti oludele vastav elatusmiinimumi määramise metoodika ning teha ettepanekud selle regulaarseks ajakohastamiseks. Uuring valmib ja tulemused saavad teatavaks 2026.a kevadel. Uut elatusmiinimumi metoodikat on plaanis rakendada 2027.a.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused):

Sotsiaalministeerium toetab toimetulekupiiri tõstmist ning on koalitsioonikõneluste raames esitanud valitsusele vastavasisulise ettepaneku. Kehtiv toimetulekupiir jääb alla absoluutse vaesuse piiri ehk elatusmiinimumi ega kata inimeste esmavajadusi. Selleks, et toimetulekupiir kataks elatusmiinimumi, oleks vaja piiri tõsta 20 euro võrra ehk 220 euron. Vastavalt sotsiaalhoolekandeseadusele otsustab toimetulekupiiri riigikogu riigieelarve kaudu, mistõttu langetab lõpliku otsuse riigikogu.

Käimas on teadus- ja arendusuuring „Uuring leibkondliku elatusmiinimumi määramise metoodika väljatöötamiseks“, mille eesmärk on töötada välja Eesti oludele vastav elatusmiinimumi määramise metoodika ning teha ettepanekud selle regulaarseks ajakohastamiseks. Uuringu viib läbi Eesti rakendusuurigute keskus Centar ning esimesed vahearuangad on juba esitatud.

Uuringu kaks põhisuunda on:

1. Uue metoodika väljatöötamine, sh analüüsid vajalike kaupade ja teenuste, koguste ning rahalise väärtuse kohta erinevatele leibkonnatüüpidele;
2. Ettepanekute tegemine, kuidas siduda elatusmiinimumi metoodika senisest süsteemsemalt toimetulekutoetuse ja toimetulekupiiriga.

Uuring valmib ja tulemused saavad teatavaks 2026.a kevad. Uut elatusmiinimumi metoodikat on plaanis rakendada 2027.a